

Yerel Yönetimlere Bağlı Kütüphanelerin Hizmetleri: Kastamonu Belediyesi Örneği

Yrd. Doç. Dr. Güler Demir

Kastamonu Üniversitesi, Türkiye, gulerdemir2009@gmail.com

Araş. Gör. Ayşenur Güneş

Kastamonu Üniversitesi, Türkiye, akbulutaysenur@gmail.com

Öz

Belediye kütüphaneleri, buldukları yerel bölgenin bilgi ve eğitim gereksinimini karşılaması ve sosyo-kültürel gelişimine destek sağlaması gereken önemli kuruluşlardır. Türkiye’de belediyelere bağlı kütüphanelerin mali ve diğer kaynaklar, sistem, donanım, teknolojik alt yapı ve benzeri sorunları bulunmaktadır. Mevzuatta ise bu kütüphanelerin yükümlülük ve işlevlerine yüzeysel biçimde değinilmektedir. Merkezi biçimde teşkilatlanan halk kütüphaneleri de benzer sorunları yaşadığından halkın kütüphane hizmeti gereksinimleri yeterli biçimde karşılanamamaktadır. Bu çalışmada, Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi hizmetleri yerinde gözlem ve görüşme yöntemi ile ele alınmış, elde edilen veriler anılan sorunların Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi’nde de yoğun düzeyde yaşandığını göstermiş; sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anabtar Kelimeler: *Belediye kütüphanesi, halk kütüphanesi, toplumsal bellek kurumları, Kastamonu, kültür.*

Giriş

Kütüphaneler toplumsal belleğin yazılı kültürdeki taşıyıcısı olan materyalleri bünyelerinde toplayıp insanların kullanımına sunarken aynı zamanda bunları koruyarak gelecek kuşaklara aktarma özelliğine sahip olduklarından “toplumsal bellek kurumları” olarak da adlandırılmaktadırlar. Toplumsal bellek kurumları arasında yer alan halk kütüphaneleri “yerel olan” her türden tüm bilgilerle doğrudan ilgilidirler (Kaya, 2012, s.174). IFLA/UNESCO Halk Kütüphanesi Manifestosu’nda (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto, 1994) halk kütüphanesi tanımlaması yapılırken bu kütüphanelerin “yerellik” niteliğine özellikle vurgu yapılmaktadır. Tanımlama

şu şekildedir: “*Halk kütüphanesi, kullanıcıları için her tür bilgiyi hazır, erişilir duruma getiren yerel bilgi merkezidir. Halk kütüphanesi hizmetleri, yaş, ırk, cinsiyet, din, ulus, dil ya da sosyal statüye bakılmaksızın herkese eşit biçimde erişim sunma esasına dayanarak sağlanmalıdır. Ayrıca, dilsel azınlıklar, engelliler ya da hastane veya ceza infaz kurumlarında bulunan kişiler gibi, her ne sebeple olursa olsun, düzenli hizmet ve materyalleri kullanamayan kişilere özel hizmet ve materyaller sağlanmalıdır*” (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto1994). Hizmetlerinden yararlandırmada toplumun üyeleri arasında hiçbir ayırım gözetmemeleri ve ücretsiz olmaları, eğitim, kültür, bilgi ve boş zamanların değerlendirilmesi olgularına dayanmaları, toplumsal gelişmeye katkı amaçları ve demokratik nitelik taşımaları bu kurumların ortak niteliğidir (Yılmaz, 1996, s.8). Tüm bu nitelikleri arasında halk kütüphanelerinin öncelikli işlevi yukarıda da işaret edildiği gibi yerel olmaları; buldukları bölgenin gereksinimlerini öncelikle dikkate almalarıdır.

Yerel yönetime kaynaklık eden “*yerinden yönetim*” ya da “*adem-i merkeziyet*” kavramı, “*merkezi yönetim*” ya da “*merkezden yönetim*” kavramına karşıt anlamda kullanılan ve “*topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkez idari teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi idari hiyerarşisine dahil olmayan kamu tüzel kişileri tarafından*” yürütülmesi anlamındadır. Buna karşılık merkezi yönetim ise yönetsel hizmetlerin merkezde toplanması ve bu hizmetlerin merkez ve merkezin hiyerarşisi içinde bulunan örgütlerce yürütülmesidir (Yılmaz, 1997, s.115).

Geniş kapsamlı bir tanımlama ile yerel yönetimler; “*belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il vb.) yaşayan yerel topluluğun bireylerine, bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacı ile kurulan, karar organları (kimi durumlarda yürütme organları) yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için örgütsel yapısını kurabilen merkez yönetimi ile ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileridir* (Yılmaz, Baklacı, Çetin, Güler, Güneyoğlu ve İskenderoğlu, 2010, s.474-475).

Bir mahalli idare kuruluşu olan belediye idaresi toplum yaşamı bakımından önemli bir yönetim birimidir çünkü

belediyelerin üstlendiği kamu hizmetleri toplumun günlük yaşantısını yakından ilgilendirir. Belediyelerin başta 1580 sayılı Belediye Kanunu olmak üzere çeşitli kanun, tüzük ve yönetmelikle belirlenmiş çok sayıda görev ve yükümlülükleri vardır. Belediye idarelerinin genel statüsünü belirleyen 1580 sayılı Belediye Kanunu kabul edildiği 1930 yılından sonra ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlerin yol açtığı yeni gereksinimleri karşılaması adına değişikliklere uğramıştır. TBMM tarafından kabul edilen 5215 sayılı Belediye kanunu Cumhurbaşkanlığınca geri gönderilmiş ve 5215 yerine 5272 sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiş ancak bu kanun da Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bunun üzerine 5393 sayılı Belediye Kanunu TBMM tarafından kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanının onayı sonrasında 3 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, 1930 yılından bu yana yürürlükte olan 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır (Akyazan, 2005, s.121-122). Yürürlükten kaldırılan 1580 sayılı Belediye Kanununda, belediyeler son nüfus sayımına göre nüfusu 2000'in üzerinde olan yerleşim merkezlerinde kurulurken, yeni kanunun 4/1 maddesine göre bu sayı en az 5000'dir. Böylece belediyelerin sayıları azaltılarak gelir ve işlevleri artırılmaktadır. 1580 sayılı Belediye Kanununda *“ber Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşehrisidir”* diyerek hemşehriliği *“nüfus kütüğüne yerli olarak yazılma”* koşuluna bağlamıştır. Yeni Belediye Kanunu ise, *“herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir”* diyerek hemşehriliği, *“ikamet”* esasına dayandırmıştır. Ayrıca, eski kanundaki *“ber Türk”* ifadesi yeni kanunda *“herkes”* ifadesi ile değiştirilmiş; bir yerin hemşehrisi olmak için Türk olmak koşulu da ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca yeni kanunun 13. maddesinin 2. fıkrası tamamen yeni hükümleri içermektedir. Buna göre: *“Belediye, hemşehrieler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır”* (Akyazan, 2005, s.123-124).

Türkiye’de 3 tür yerel yönetim yapısı bulunmaktadır. Bunlar; 1. Belediyeler, 2. Özel İdareler, 3. Muhtarlıklardır (İskenderoğlu, 2010, s.475). 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 3. maddesinin a bendi’nde Belediye’nin *“Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve*

malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini” ifade ettiği belirtilmiştir. Aynı kanunun 4. maddesinde *“Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur”, 13. maddesinde ise “Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar...”* denilmektedir (Belediye Kanunu, 2005).

Dünyada, halk kütüphaneleri ile hükümetler/yönetimler arasında farklı ve çeşitli ilişki modelleri uygulanmaktadır. Aynı biçimde, halk kütüphanelerinin hizmetlerin yönetimi ve finansmanlarının düzenlenmesine ilişkin yasalar da çeşitli ve karmaşıktır. Farklı ülkelerde il, bölge, devlet ve belediyeler, tümüyle ya da kısmen kütüphane hizmetlerinden sorumludurlar. Halk kütüphaneleri hizmetleri yerel tabanlı hizmetler olduklarından genel olarak yönetimsel örgütlenmelerde yerel hükümetler en uygun yerler sayılmaktadır. Bununla beraber, bazı ülkelerde halk kütüphaneleri bölgesel ya da devlet düzeyinde yapılanmakta ve bazen ulusal kütüphaneler de halk kütüphanesi hizmetlerini sağlamaktan sorumlu bulunmaktadır. Halk kütüphanesi hizmetlerinin yönetimlerinde ortaklaşa sorumlulukların da sürdürüldüğü pek çok örnek bulunmaktadır (International Federation of Library Associations and Institutions, 2001, s.13).

Türkiye’de halk kütüphanesi hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi yıllardır tartışılan bir konu olmakla beraber dünyadaki pek çok örneğin tersine bu hizmetler merkezi hükümet tarafından yürütülmektedir. Ancak bu konuda yerel yönetimlerin bazı yükümlülükleri de bulunmaktadır. Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin kütüphanelerin işlevlerine yer veren 6. maddesinin 3. bendi’nde *“Somut olmayan yerel kültür mirasının toplanması, düzenlenmesi, korunması, kullandırılması ve geleceğe aktarılmasına katkı sağlar ve sözlü geleneği destekler”* denilmektedir. Ayrıca aynı yönetmelikte kütüphanelerin görevlerine işaret eden 7. maddenin 4. bendi’nde *“Bulunduğu bölgenin kültürel, sosyal, tarihi ve ekonomik yapısı ile ilgili yerel derme oluşturur ve hizmete sunar” d bendi’nde ise “Yerel girişimcilere ve yerel ekonomik gruplara bilgi gereksinmelerini karşılayacak bilgi hizmetlerinin organizasyonunu yapar”* denilmektedir. Aynı maddenin 5. bendi’nde *“Kütüphane hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla, çevresindeki diğer kamu*

kurumları, yerel yönetimler, eğitim, öğretim, kültür-sanat, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kişilerle işbirliği yapar" ifadesi geçmektedir. Halk kütüphanelerinin yerel yönetimlerle kuracağı işbirliğine ilişkin, örneğin, yine aynı yönetmelikte "gezici kütüphane hizmeti" ne ilişkin 29. maddede bu anlamda uyulacak kurallar verilirken a bendi'nde "Gezici kütüphane duraklarının belirlenmesi ve gezici kütüphane hizmetlerinin daha etkili ve düzenli verilebilmesi için, yerel yönetimlerle işbirliği yapılır" biçiminde bir ifade de yer almaktadır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012).

1930'lu yılların 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda (Belediye, 1930) 15. maddenin 33. bendinde ise "Halk için kitaplık ve okuma salonları açmak" belediyenin görevleri arasında sayılmıştır (Yılmaz, 1997, s. 126). 1980 yılından sonra Türkiye'de büyük kentler için oluşturulan yönetim modeli "Büyükşehir Belediye" yönetim modelidir. Büyük kent yönetimi iki kademeli model üzerine kurulmuştur. Kademelerden biri büyükşehir belediyesi, diğerleri ise, ilçe belediyeleri ya da alt kademe belediyeleridir. Bunların dışında büyükşehir sınırları içerisinde hizmet görecek bazı teknik hizmetler üzerinde kurulmuş bulunan, ayrı tüzel kişiliği ve bütçeleri bulunan hizmet birimleri de bulunmaktadır.

3030 Sayılı Kanununun 3. maddesine göre büyükşehir "belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunan şehir" olarak tanımlanmış, Yasanın 4. maddesinde ise; "büyükşehir dâhilindeki ilçelerde, ilçelerin adını taşıyan ilçe belediyeleri kurulur" denilmiştir (Görmez, 1997, s.49). Büyük kent belediyelerini konu alan 3030 sayılı yasa da bu belediyelere eğitim ve kültürle ilgili görevler birlikte bu konuda detaylara girilmemektedir. Anılan yasanın 6. maddesindeki a fıkrasının f bendinde eğitim ve kültürle ilgili olarak yeşil alanlar, parklar, bahçeler oluşturmak, spor, eğlence ve dinlenme yerleri kurmak gibi görevler arasında "toplumsal ve kültürel hizmetleri yerine getirmek" gibi dolaylı bir değinme ile yetinilmiştir (Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 1984).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun "Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları" başlığı altında 7. maddenin m bendi'nde "Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze,

spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek...” ifadeleri ile kütüphane kurmak ve işletmek sorumluluğuna yer verilmiştir (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). Ancak, yine bu ifadeler de detaylandırılmayan, kapalı ifadelerdir.

Genel olarak Türkiye’de yerel yönetimler bünyesinde yer alan belediye kütüphanelerinin verdikleri hizmetlerin irdelenmesi ve Kastamonu İli Belediye Kütüphanesi örneğinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada yöntem olarak literatüre dayalı araştırmanın yanısıra anket, görüşme ve yerinde gözlem yolu ile veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın hipotezi “Türkiye’de genel olarak belediye kütüphaneleri yeterli hizmetler vermelerini engelleyen sorunlara sahiptir; Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi’nin de benzeri biçimde sorunları olduğu gibi işlevsel değildir” biçimindedir.

Belediye Kütüphaneleri ve Hizmetleri

Türkiye’de güncel olarak 30 Büyükşehir Belediyesi, 51 il belediyesi, 519 Büyükşehir ilçe belediyesi, 400 ilçe belediyesi, 397 belde belediyesi olmak üzere toplam 1397 belediye bulunmaktadır (Mülki İdare Birimleri, 2016). 5393 sayılı Kanun’un 14. maddesinin 1. fıkrasına göre belediye görevleri iki bent halinde sayılmıştır. Sayılan görevlerin belediye tarafından yürütülmesinin temel şartı, hizmetin mahallî müşterek nitelikte olması biçiminde belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre ilk bentte yer alan görevlerin “zorunlu”, ikinci bentte yer alan görevlerin ise “*ihtiyari*” nitelikte olduğu görülmektedir. Esasen ilk bentte yer alan hususlar belediyeler bakımından görevleri, ikinci bentte sayılan hususlar ise belediyelerin yapmaya yetkili olduğu hizmetleri ortaya koymaktadırlar. Can’a (2013, s.177-178) göre, belediye görevlerinin bir kısmının zorunlu, bir kısmının ise ihtiyari olduğunun belirlenmesi; bu görevlerin yerine getirilirken önceliğin zorunlu görevlerde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu görevlerin kendi içlerinde önceliğinin hangisinin olduğuna ilişkin ise Kanun’un 14. maddesi özel bir kural öngörmektedir: Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir. Kısıtlı mali kaynakların planlaması açısından önemli olan bu düzenlemenin, öncelik sırasına ilişkin belirlediği ölçütlerin neyi ifade ettiğinin ise açık bir biçimde ifade edilmemesi söz konusudur. Bu ölçütlerin değerlendirilmesi yapılmadan ortaya konulan hizmetlerin otak gereksinimleri

karşılayamayacağı, bir takım hizmetlerin aksayabileceği ve böylece kamu hizmetlerinin belediye eliyle yürütülmesinde güdülen amaca ulaşamayacağı söylenebilir (Can, 2013, s.177-178). Yerel yönetimlere bulunduğu bölge içerisinde etkin, verimli hizmet verebilmeleri için yeterli kaynakların sağlanması esastır. Ancak, yerel yönetimlerin, mali güçlerinin olmaması ve merkeze bağımlı bulunmaları, buna paralel yeterli sayıda nitelikli personellerinin olmaması da kütüphane hizmetlerine olumsuz biçimde yansayan diğer bir sorundur (Yılmaz, 1997, s.122).

Kamu hizmetleri arasında yer alan halk kütüphanesi hizmetlerinin yerel yönetimler tarafından yürütülmesine ilişkin gerek mevzuatta yalnızca oldukça genel, detayı olmayan bilgilerin olması, gerekse yukarıda anıldığı gibi *“kısıtlı mali kaynaklar”* gerekçesi ile hizmetler arasında öncelikli sıralarda yer alamaması temel sorunlar arasındadır.

Bunun dışında, belediye kütüphanelerinin sayısına ilişkin literatürde net bir bilgi bulunmamakta, yalnızca Türkiye İstatistik Kurumu'nun güncel verileri incelendiğinde en son 2014 yılına ilişkin Türkiye genelinde 1 milli kütüphane, 1 121 halk kütüphanesi, 559 üniversite kütüphanesi ve 27 948 örgün ve yaygın eğitim kurumu kütüphanesi olmak üzere toplam 29.629 kütüphanenin mevcut olduğu belirtilmektedir (TÜİK, 2015).

Buldukları bölge nüfusunun eşit ve ayırimsız bir biçimde eğitim, bilgi ve boş zaman gereksinimlerini karşılamak ile sosyal ve kültürel yaşamına katkılar sağlaması, öncelikle de yerel bir bellek işlevi görmesi bakımından belediye kütüphanelerinin önemi büyüktür. Kaya (2012, s.182) halk kütüphanelerinin bulunduğu toplum belleği olmasının tarihsel çıkış ve varoluş nedeni olduğundan söz ederek özellikle büyük kentlerde belediye ve özel kesimce kurulmaya başlanan kent ihtisas kütüphaneleri ve kent müzelerinin halk kütüphanelerinin bu konudaki eksikliğinin sonucu olduğunu belirtmektedir (Kaya, 2012, s.182). Artan bilgi kaynakları ile bu kaynakların yer aldıkları ortamların çeşitliliği nedeniyle günümüzde bilgiye ulaşmada kütüphanelerin; özellikle de bölgesel düzeyde yerel yönetim kütüphanelerinin önemi gittikçe artmaktadır. Her ne kadar sınırlı bütçe, nitelikli personel vb. sorunları olsa da kullanıcılar tarafından talep ve şikâyetlerin kısa sürede ilgili mercilere ulaşabilmesi ve belediyelerin sınırlı alanlarda sınırlı sayıda kimselere hizmet

veriyor olmaları, bir ölçüde de özerk sayılmaları işleyiş anlamında avantaj sayılabilmektedir (Gedikaslan, 2012, s.185-186).

Kastamonu İli Hakkında Bilgi

Kastamonu, Kızılırmak'ın kollarından Gökırmak'la birleşen Karaçomak Deresi'nin ikiye ayırdığı düz bir alanda olup, çevresi dağlık deniz seviyesinden 775 m. yükseklikte bir yere kurulmuştur. Kastamonu, tarih öncesi çağlardan cumhuriyet dönemine kadar birçok irili ufaklı kavim ve devlete beşiklik etmiş bir ildir. Kent tarihte birçok şekilde adlandırılmıştır. Batılı kaynaklarda “*Castamea*”, “*Castamina*”, “*Chastarmina*”, “*Castemol*” gibi adlarla anılmıştır. Yerli kaynaklarda ise “*Kastamoniya*”, “*Kastamoniya*”, “*Kastamonya*”, “*Kastamoni*” ve benzeri çeşitli adlarla geçmiştir. Örneğin, 19. yüzyıl yazarlarından Murray'ın eserinde kent “*Costombone*” diye kayıt edilmiştir. Seyyah J. Macdonald Kinneir'in 1814'te yaptığı gezi sonucunda aldığı notlarda kentin çukur bir yerde kurulduğu ve ortasında yükselen dik yamaç ile bir kaya üzerinde harap bir kaleye sahip olduğu belirtilmiş, kentin adı ise “*Castambul*” ve “*Castamani*” şeklinde geçmiştir. Kenti ziyaret eden bir başka seyyah İbn-i Batuta ise kentin adını “*Kastamon*” olarak kullanmıştır. Rumlar ve Avrupalılar arasında “*Kastamboli*” olarak geçen bu sözcük Cumhuriyet döneminde “*Kastamonu*” olarak bu günkü biçimini almıştır (Acar, 2008, s.1-2).

Milattan önce 1660 yıllarında Kızılırmak kavisinde kurulan eski Hitit Krallığı'nın kuzeybatısında yer aldığı bilinen kent ve yöresinin, Hitit Krallığı sonrasında sırasıyla; Frig ya da Brigler, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Pontus Rum Krallığı, Roma İmparatorluğu, Doğu Roma İmparatorluğu, Çobanoğulları Beyliği, Candaroğulları Beyliği, Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak da Türkiye sınırları içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Gelişen süreçte kurulan ve yıkılan tüm bu medeniyetlerin yöre üzerinde kalıcı etkiler ve izler bıraktığı söylenebilir. Bu bağlamda Kastamonu ilinde önemli bir tarihi zenginlik bulunduğu vurgulanmaktadır (Keskin, 2014, s.31).

Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi

Genel Bilgi

Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi, Kültür ve Sosyal İşleri Müdürlüğüne bağlı olarak 14 Nisan 2007 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Mevzuat bağlamında, 03/07/2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ve diğer yürürlükteki mevzuata dayanılarak hazırlanan ve Kastamonu Belediye Meclisinin 05.05.2014 tarih ve 2014/23 sayılı kararı ile norm kadrosu oluşturulan “Kastamonu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği” kütüphane hizmetlerinin yürütülmesi için dayanak alınmaktadır. Yönetmeliğin “Kültür Turizm ve Sanat Şefliği” başlıklı 17. maddesinin f bendinde anılan şefliğin yükümlülükleri arasında “Belediye Kütüphanesi ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesini sağlar” ifadesi geçmektedir. “Müdürlüğün Görevleri” başlıklı 8. maddenin altında yer alan 16. Madde kapsamında bu görevler arasında “Şehir halkına, okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmak için, kütüphane, şehir kitaplıkları, okuma salonları ve gezici kitaplıklar oluşturmak ve işletmek” ifadesi yer almaktadır.

Kastamonu Belediyesi web sayfasında yer alan (<http://www.kastamonu.bel.tr/v1/>) “Hizmetler” bölümünün “Belediye Kütüphanesi” başlığı altında kütüphane hizmetlerine ilişkin aşağıdaki bilgi verilmektedir(Kastamonu Belediyesi, 2016):

“İlimizin tanıtımı için kültür ve sanat alanında ilimizin gelişmesine katkı sağlamak amacıyla yayıncılık faaliyetleri yapılmaktadır. Belediyemiz Hizmet Binası 6. Katında hizmet vermekte olan Belediye Kütüphanesi yenilenen sistemi ve iç dizaynı ile halkımıza hizmet vermektedir. Ayrıca kütüphanemiz üniversite öğrencilerinin araştırma, bilimsel çalışmalarında faydalanabilecekleri kaynaklara da sahiptir. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü içerisinde yer alan Belediye Kütüphanesi 7 binin üzerinde kitap, ansiklopedi ve kültürel yayını ile zengin bir içeriğe kitapseverlerin kullanımına sunuyor. Şehir kültürü ve tarih açısından da önemli eserleri bünyesinde muhteva eden Belediye Kütüphanemiz, 2015 yılı içerisinde dijital kayıt sistemine geçmiştir. Yeni kayıt sistemi ile kitap takibi daha kolay bir hal alırken vatandaşlarımız diledikleri kitapları Belediye kütüphanemizden ödünç alabilmektedir”

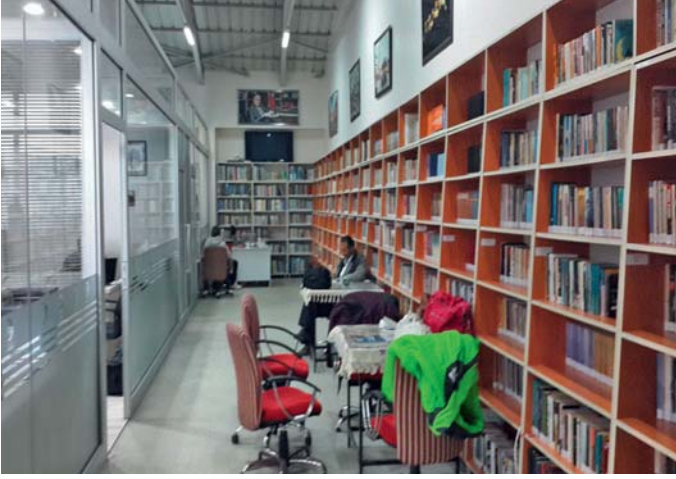
Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında elde edilen bilgiler, yerinde gözlem ve birincil kaynak olarak kütüphane hizmetleri sorumlusu ile Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü çalışanlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

Bina

Kütüphaneye ayrılan mekânın daha önce Belediye binasının giriş katında fitness/spor salonu ile bitişik küçük bir alanda olduğu, daha sonra binanın 6. katına taşındığı açıklanmıştır. Kütüphanenin konumlandığı yeni alan yaklaşık 90 metre karelik uzunlamasına bir koridor, koridorun sonunda bir görevli masası ve bilgisayar terminali ile koridorun sağ tarafında duvar boyunca sıralanmış ahşap raflardan oluşmaktadır. Raflara bitişik olarak sağda arka arkaya en fazla toplam 10 kişinin oturabileceği kadar üç masa bulunmaktadır. Koridorun sol tarafında sırayla üç kapalı ve camekânla çevrili bürolar bulunmaktadır. Ancak bu büroların kütüphane ile ilişkisi bulunmamaktadır. Bunlar, yer sıkıntısı nedeni ile Müdürlüğe bağlı “Özel Kalem Servisi”, “Basın Servisi” ve “Kültür ve Sosyal İşler Müdürü” için ayrılmış alanlardır.

Şekil 1. Kastamonu Belediyesi binası

Şekil 2. Kastamonu Belediye Kütüphanesi

Personel

Kütüphaneden sorumlu personel sayısı yalnızca bir kişidir. Bu kişi mesleki alandan olmayıp Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. sınıf öğrencisidir.

Bütçe, Sağlama Yolları ve Derme:

Kütüphanenin kendine özel bir bütçesi bulunmamaktadır. Yayınların üç kanalla sağlandığı belirtilmiştir. Bunlar:

- Satın alma
- Bağış ve
- Kitap Kumbarası Projesi'dir.

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne ait “Yayın Alımları”, “Kültür Varlıkları Alımı” ve “Eski Eser Alımları” kalemleri satın alma için kullanılan dayanaklardır. Gereksinim duyulduğunda “Ek Ödenek”ten de yararlandığı belirtilmiştir. 2015 yılında “Yayın Alımları” için 40.000, “Kültür Varlıkları Alımı” için 20.000 ve “Eski Eser Alımları” için 41.000 lira ayrılmıştır.

Kişi ve kurumlardan yapılan bağışlar yolu ile de kaynak sağlanmaktadır. Bir diğer kaynak olan “Kitap Kumbarası

Projesi”, Kastamonu Üniversitesi ile Kastamonu Belediyesi tarafından ortak geliştirilmiş bir projedir. Üniversite kampüsünde, kentin merkezinde bulunan Barutçuoğlu Alış Veriş Merkezi ve Öğretmen Evi’nde yer alan kumbaralara bağış olarak öğrenciler ve halk tarafından konulan kitaplardan yıpranmış ve kullanılamaz duruma geldiği düşünülenler geri dönüşüm fabrikalarına gönderilmekte diğerleri ise seçilerek kütüphane dermesine katılmaktadır.

7000 kadar kayıtlı ve 2000 kadar da henüz kayda geçirilmemiş kitapların konuları dünya klasikleri, roman, hikâye ve şiir kitapları, dini içerikli kitaplar, felsefe, tarih, edebiyat, eğitim, kişisel gelişim kitapları, çeşitli ansiklopediler, çocuklara yönelik kitaplar ile Kastamonu’yu tanıtıcı kitap ve broşürler ile Türkiye’deki diğer illere ilişkin tanıtıcı kitaplar biçimindedir. Anılan konular, aşağı yukarı birbirine eşit ağırlıklı sayıdadır.

Kütüphane Kullanıcıları

Herkesine açık olan kütüphanenin kullanıcı profiline genel olarak üniversite öğrencileri daha sonra çalışanlar ve halk olduğu söylenmiştir. El becerilerini geliştirmek isteyen ev kadınlarından bu konularda yayın taleplerinin olduğu ifade edilmiştir.

Sınıflama Sistemi ve Kataloglama

Kitapların demirbaş numarasına göre sıralandığı ancak herhangi bir uluslararası sınıflama sistemi kullanılmadığı, kabaca geliştirilmiş alfabetik ve kendine özel bir sistem içinde gruplandırıldığı saptanmıştır. Kitaplar A’dan Z’ye kategorize edilen raflar içerisine yerleştirilmiştir. Bu harf sıralaması, sistematik/standart herhangi bir düzeneğe ilişkin simgeleri ifade etmemektedir. Kütüphane personelinin kitaplara kolay erişim için tamamen kendi geliştirdiği bir yöntemdir. Her bir harf altında raflar numerik olarak sıralanmıştır: A1, A2, A3... Aynı düzenleme bilgisayar ofis (excel) kayıtlarında da görülmektedir.

Kütüphaneden yararlanmak isteyen kullanıcılar sorumlu kişiye başvurmakta, sorumlu kişi bilgisayarda yer alan ofis (excel) programlarına kayıtlı olan kitapları tarayarak talep edilen yayını kullanıcıya vermektedir. Kitaplar her ne kadar açık raflarda sergilense de sistematik/konusal bir sınıflama olmadığı için raflardan kitap seçimi kolay olmamaktadır.

Kütüphane Otomasyonu ve Teknolojileri

Herhangi bir kütüphane otomasyon sistemi kullanılmamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi dermenin envanter ve tarama bilgileri bilgisayar ofis (excel) programlarında tutulmaktadır. Kullanıcılar için ayrı tarama terminalleri de bulunmamakta, kütüphaneye ait tek bilgisayar terminali kütüphane sorumlusu kişinin masasında yer almaktadır. Belediye Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün kütüphane hakkında fotoğraflı kısa tanıtıcı bilgi veren genel sayfası dışında ayrı ve işlevsel bir kütüphane web sayfası da bulunmamaktadır.

Kütüphanenin Açık Olduğu Saatler ve Kullanıcı Hizmetleri

Kütüphane hafta içi her gün saat 8.00 ile 17.00 arasında; mesai saatlerinde açıktır. Kullanıcılara 2 haftaya kadar ödünç yayın verilmektedir. Ödünç almak isteyen kişinin kütüphane sorumlusuna resmi bir kimlik kartı ile başvurması yeterlidir, ayrıca bir kütüphane kimlik kartı çıkarılmamaktadır. Ödünç verme süresi gereksinime göre esnek zaman dilimleri ile uzatılabilmektedir. Ödünç alınabilen kaynak sayısı sınırlı değildir, istenilen sayıda kaynak ödünç alınabilmektedir. Yayınların geri getirilmemesi durumunda kullanıcılar kişisel olarak telefon veya e-posta kanalıyla uyarılmaktadırlar. Gecikme veya kaybedilmesi durumunda herhangi bir cezai yaptırım uygulanmamaktadır. Kütüphane sorumlusu şu ana dek bunu gerektirecek bir sorun yaşanmadığını belirtmiştir.

Özel Kullanıcı Grupları

Kütüphanenin fiziksel ve görme engellilere ilişkin özel bir bölümü ve/veya hizmetleri ile donanım ve araç-gereçleri bulunmamaktadır. Binanın altıncı katında bulunan kütüphaneye ulaşmak için yalnız beşinci kata kadar çıkan asansörden sonra bir kat merdivenlerin tırmanılması durumu doğal olarak engellilerin ulaşımına izin vermemektedir. Genel olarak Belediye binası girişinde ve içinde de engellilerin ulaşımına uygun bir planlama yapılmamıştır. Ayrıca, kütüphanenin Ceza İnfaz Kurumu'na ilişkin herhangi bir hizmet veya projesi de bulunmamaktadır.

Kütüphaneler Arası İşbirliği

Belediye kütüphanesinin diğer kütüphaneler ile herhangi bir anlaşması ya da işbirliği bulunmamaktadır. Yalnızca görevli

tarafından bu kütüphanede bulunamayan kaynaklar için kullanıcıların İl Halk Kütüphanesi'ne yönlendirildiği belirtilmiştir.

Etkinlikler

Zaman zaman Belediye tarafından bastırılan kitapların sergilenmesi ve Belediye'ye ilişkin çeşitli etkinlikler dışında kütüphaneye özel toplantı, sergi, yazar söyleşi vb. etkinlikler oluşturulmamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Belediyelerin temel özelliği, öncelikle buldukları yerel coğrafyayı temsil etmeleri, bu nedenle de çalışmalarını söz konusu coğrafya nüfusunun gereksinim ve beklentileri doğrultusunda yürütmelerinin gerekliliğidir. Yerel yönetimlerin halkla yönelik hizmet anlayışının önceliğinin en fazla ilişkilendirilebildiği zeminlerden biri de, halkın bilgi, eğitim, kültür ve rekreasyon gereksinimlerini sağlamak yönünde işlevlerle yükümlü olan kütüphanelerdir.

Daha önce de konu edildiği gibi Belediye Kanunu'nun 15. maddesi altında belediyenin görevleri belirlenirken söz konusu maddenin 33. bendinde *"Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yetiştirmek, bunları korumak ve işletmek..."* yükümlülüğü yer almaktadır. Bununla beraber, düzenleme anlayışı 1930 yılına dayanan bu kanun maddesinin ilgili bendi sağlıklı bir biçimde ülke genelinde işlevsellik kazanamamıştır. Belediye kütüphaneleri, oldukça sınırlı kaynaklarla hizmet vermeye çabalamakta ve teknik donanım yetersizliği sorunlarını yaşamaktadır. Yönetimi ve işletilmesi merkezi sistem halinde teşkilatlanan halk kütüphanelerinin de benzer biçimde sorunları olduğundan, halkın kütüphane hizmetine ilişkin sorunları daha da büyümektedir. Doğal güzellikleri ve tarihi yapılarının zenginliği ile önemli bir il olan Kastamonu'da yerinde gözlemlenen il belediyesinin kütüphanesi de benzeri sorunlara sahiptir. Oldukça sınırlı bir mekân ve sınırlı kaynaklarla hizmet veren kütüphanenin uluslararası standartlarda bir sınıflama sistemi, yazılım ve teknik donanımdan yoksun olmasının yanında kütüphanecilik/bilgi ve belge yönetimi eğitim alt yapısı olan personele sahip olmaması sorunları büyütmektedir.

Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi ile ilgili yapılan çalışmada elde edilen veriler sonucunda ortaya çıkan sorunlar, yukarıda da anıldığı gibi öncelikle kaynak, altyapı ve benzeri eksikliklerdir. Ancak, daha da önemlisi “*bilinç/farkındalık*” bağlamında hissedilen eksikliklerdir. Belediye’nin ilişkili yönetim kademelerinde (Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü) nitelikli kütüphane işlev ve hizmetlerine ilişkin bilgi, deneyim ve en önemlisi de farkındalık eksikliği dikkati çekmektedir. Çalışmada daha önce de anıldığı gibi, Kastamonu Belediyesi web sayfasında yer alan “*Hizmetler*” bölümü kapsamında “*Belediye Kütüphanesi*” başlığı altında kütüphane hizmetlerine ilişkin yer alan ifadeler bu farkındalık eksikliğinin en önemli kanıtıdır. Örneğin, söz konusu tanıtım metninde kütüphane ile ilişkili,

- “yenilenen sistemi ve iç dizaynı”;
- “üniversite öğrencilerinin araştırma, bilimsel çalışmalarında faydalanabilecekleri kaynaklara da sahiptir”;
- “7 binin üzerinde kitap, ansiklopedi ve kültürel yayını ile zengin bir içeriğe sahiptir” ve
- “2015 yılı içerisinde dijital kayıt sistemine geçmiş”

gibi ifadeler geçmektedir. Kütüphanenin yenilenen bir sistemi olduğuna vurgu yapılırken, aslında herhangi bir standart/uluslararası bir sisteme sahip olmadığı izlenmiştir. Benzer biçimde yenilenen bir “*iç dizaynı*” olduğu da belirtilirken, tersine çok dar ve sınırlı bir alanda hizmet sunduğu gözlenmiştir. Ayrıca, kitap, ansiklopedi ve kültürel yayını ile zengin bir içeriğe sahip bulunduğu ifade edilirken, bilimsel ve güncel yayınlarının eksikliği göze çarpmıştır. En önemlisi de, kütüphanenin “*2015 yılı içerisinde dijital kayıt sistemine geçmiş*” olduğu belirtilmektedir. “*Dijital kayıt sistemi*” ifadesi algısı kitap kayıtlarının kütüphane personeli tarafından ofis (excel) üzerinde düzenlenmesi gibi gözükmektedir.

Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi, anılan tablo kütüphane hizmet ve işlemlerinin kütüphanecilik/bilgi ve belge yönetimi alanı dışında eğitim alan bir personel tarafından yürütülmesinin doğal bir sonucudur. Yönetim kademelerinde de bu anlamda gerekli bilgi, deneyim altyapısı ve farkındalık olmaması bu sorunları pekiştirmektedir.

Saptanan sorunların çözümüne ilişkin önerilerimiz aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır:

- Kütüphanecilik/Bilgi ve Belge Yönetimi eğitimi almış bir personel sağlanması önemlidir.
- Kütüphanenin tüm hizmet katman ve işlevlerinin programlanacağı yazılı bir kütüphane yönergesi ve politikasının oluşturulması temel bir adım olacaktır.
- Kütüphanenin daha geniş, hem engelliler hem de diğer kullanıcıların rahatlıkla ulaşabileceği merkezi bir konuma sahip, gürültü ve diğer engellerden uzak, havalandırma, ışıklandırma, ısınma ve ergonomik koşulları daha uygun ve bağımsız bir mekâna taşınması gerekmektedir.
- Uluslararası standartlara uygun, kullanıcı dostu bir otomasyon sistemi edinilmelidir. Kataloqlama ve sınıflamanın yine uluslararası standartlara ve dijital altyapıya uygun esneklikte programlanması önemlidir.
- Kullanıcıların erişimine hazır bilgisayar terminalleri yapılandırılmalıdır.
- Gerekli diğer teknik altyapı ve donanım sistemleri (fotokopi, tarayıcı, yazıcı vb.) sağlanmalıdır.
- İlişkili diğer kurum ve kütüphanelerle protokol ve benzeri anlaşmalarla işbirliklerinin kurumsallaştırılması (kütüphaneler arası ödünç verme, toplantı, konferans, vb.) önemli bir adım olacaktır. Halk kütüphanelerinin kullandığı otomasyon sistemi ağına entegre olunması kütüphanenin işlevselliğini arttırabilir.
- Kütüphane hizmetlerine ilişkin kamu farkındalık düzeyinin yükseltilmesinin en önemli koşulu iyi bir tanıtımdır. Bunun sağlanması için manuel ve dijital ortamlarda tanıtım kitapçıkları, kullanım kılavuzları vb. araçların hazırlanması gerçekleştirilebilir.
- Sosyal medyanın kurumsal düzeyde gittikçe yoğunlaşan kullanımı bir avantaj olduğundan, bu olanaktan da yararlanılabilir.
- Yukarıda açıklanan yeniden yapılanmaya ilişkin tüm süreçlere paralel yeni bir web sayfası tasarımı oluşturulabilir.

Anılan bu yeniden yapılanma süreçlerini ayrıntılı biçimde tüm adımları ile kapsayacak bir fizibilite raporu ile proje

geliştirilmesi; bu projenin üniversite ve ilişkili kişi, kurum ve organların iş birliği çerçevesinde, uzmanlar denetiminde geliştirilmesi, gerekli finansmanın sağlanması yararlı olacaktır. Proje temelinde öncelikle devlet ve belediye katkısı ile sorunların çözümü bağlamında minimum standartların belirlenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Acar, E. (2008). *Kastamonu merkez ilçe ve köyleri ağızı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Akyazan, A. E. (2005). Yeni Belediye Kanunu'nun getirdikleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 121-136.
- Belediye Kanunu (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 3 Temmuz 2005.
- Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (1984). *T.C. Resmi Gazete*, 18453, 27 Haziran 1984
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 25531, 23 Temmuz 2004.
- Can, B. (2013) Belediye hizmetlerinin yerine getirilmesinde öncelik sırası sorunu. *EÜHFĐ*, XVII (1-2), 176-199.
- Gedikaslan, G. (2012). Halk kütüphanesi hizmetlerinde yerel yönetim kütüphaneleri: Beyoğlu Turabibaba Kütüphanesi örneği. 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri Bildiriler Kitabı* içinde, (s. 184-195) Ankara: KYGM.
- Görmez, K. (1997). *Yerel demokrasi ve Türk belediyeciliği*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (2012). *Resmi Gazete, Sayı: 28170, 11.01.2012 (Çevrimiçi adres):*
<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14656/balk-kutuphaneleri-yonetmeligi.html>
- International Federation of Library Associations and Institutions (2001). *The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development*. Münih: Saur.
- IFLA/UNESCO Public Library Manifesto (1994). 17 Mayıs 2015 tarihinde
<http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994> adresinden erişildi.

- Kastamonu Belediyesi (2016). *Belediye Kütüphanesi*. 17 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.kastamonu.bel.tr/v2/?portfolio=belediye-kutuphanesi> adresinden erişildi.
- Kastamonu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği. (2014). 15 Haziran 2016 tarihinde http://www.kastamonu.bel.tr/v1/dosyalar/yonetmelikler/KULTUR_SOSYAL_MD.pdf adresinden erişildi.
- Kaya, A. (2012). Yerel bellek kurumları olarak halk kütüphaneleri. 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri Bildiriler Kitabı içinde*, (s. 173-183). Ankara: KYGM
- Keskin, O. (2014). *Yeni kurulan üniversitelerin şehir halkı tarafından algılanması (Kastamonu ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Mülki İdare Bölümleri. (2016). 17 Haziran 2016 tarihinde <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariMulkiIdariBolumleri.aspx> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2015). *Kütüphane istatistikleri 2014*. 17 Haziran 2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21506> adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. (1996). *Halk kütüphanesi kullanımı sosyo-ekonomik bir çözümleme*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Yılmaz, B. (1997). Yerel yönetimler ve halk kütüphanesi hizmeti: Türkiye için bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 11 (2), 113-133.
- Yılmaz, B., Baklacı, D., Çetin, Ö., Güler, V., Güneyoğlu, Y ve İekenderoğlu, D. (2010). Türkiye’de halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devredilme süreci üzerine Ankara özel idare yöneticilerinin düşünceleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (3), 471-494.